

บทที่ 2

องค์ประกอบที่ควรทราบก่อนในเบื้องต้น

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ประจำบท

เมื่อได้ศึกษาเนื้อหาในบทนี้แล้วผู้ศึกษาสามารถ

1. บอกความหมายและชนิดของนิมิต ศัพท์ มโนภาพ และจินตภาพได้ถูกต้อง
2. บอกความหมายและชนิดของคำที่เป็นปฏิปักษ์กันได้ถูกต้อง
3. บอกความหมาย ชนิด และหน้าที่ของเทอมได้ถูกต้อง
4. บอกความหมาย ชนิดและเปรียบเทียบคำนิเทศได้ถูกต้อง
5. บอกความหมายของวิภาค และกล่าวด้วยวิภาคได้ถูกต้อง
6. บอกความหมาย กฎ และชนิดของการนิยามความหมายได้ถูกต้อง

ขอบข่ายเนื้อหา

- นิมิต ศัพท์ มโนภาพ และจินตภาพ
- คำที่เป็นปฏิปักษ์กัน
- เทอม
- คำนิเทศ
- วิภาค
- การนิยามความหมาย

ในเบื้องต้นเราจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบชนิดต่าง ๆ เพื่อที่จะได้ทราบเกี่ยวกับความหมายของศัพท์บัญญัติบางศัพท์ที่จะนำไปใช้ในการให้เหตุผลในทางตรรกศาสตร์ ซึ่งคำศัพท์บัญญัติต่าง ๆ เหล่านี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นศัพท์ที่บัญญัติขึ้นใช้เฉพาะศาสตร์เราจะไม่ได้เห็นศัพท์บัญญัติเหล่านี้บ่อยนักในเวลาที่ไปศึกษาเกี่ยวกับศาสตร์ในสาขาอื่นที่นอกเหนือไปจากสาขาวิชาการทางปรัชญาถ้าหากเราไม่ทำความเข้าใจเอาไว้แต่ต้นแล้วอาจจะทำให้เกิดการสับสนในโอกาสต่อไป ฉะนั้นในบทนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาองค์ประกอบที่ควรทราบในเบื้องต้นเหล่านี้ก่อน

2.1 นิमित ศัพท์ มโนภาพ และจินตภาพ (Signs Word Concept and Image)

เรื่องของนิमितเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนขึ้นเพราะว่านิमितนี้เองจะเป็นเครื่องแสดงให้เราทราบว่า เมื่อเราเห็นปรากฏการณ์หรือเห็นเกี่ยวกับเครื่องหมายอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วเราอาจจะอนุมานไปหาสิ่งอื่นที่นอกเหนือไปจากปรากฏการณ์หรือเครื่องหมายนั้นได้อีกด้วย รายละเอียดเกี่ยวกับนิमितเราจะได้ศึกษาในหัวข้อสำคัญดังต่อไปนี้

2.1.1 ความหมายของนิमित (Sign) หมายถึง เครื่องแสดงที่จะทำให้เราทราบบางสิ่งบางอย่างที่นอกเหนือไปจากตัวของมันเอง เช่น “ควัน” โดยธรรมชาติของมันจะเป็นเครื่องแสดงให้เราทราบว่า มีไฟ เมฆดำลอยต่ำเป็นเครื่องแสดงให้เราทราบว่าฝนกำลังจะตก แสงทองทางทิศตะวันออกตอนใกล้สว่าง เป็นเครื่องแสดงให้เราทราบว่าดวงอาทิตย์กำลังจะขึ้น เป็นต้น

2.1.1.1 ชนิดของนิमित (Kinds of signs) นิमितแบ่งได้เป็น 3 ชนิดได้แก่

1) *นิमितตามธรรมชาติ(Natural sign)* หมายถึง นิमितที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย มนุษย์เองไม่ได้เป็นผู้สร้างสิ่งเหล่านี้ขึ้นมา แต่มันเกิดขึ้นเอง มีเองในธรรมชาติ เช่น “ฟ้าผ่า” เป็นเครื่องแสดงให้เราทราบว่าฝนกำลังจะตกหรือพายุกำลังจะมา “การครวญคราง” เป็นเครื่องแสดงให้เราทราบถึงความเจ็บปวด “เสียงกรน” เป็นเครื่องแสดงให้เราทราบถึงการนอนหลับ “ร้องไห้” เป็นเครื่องแสดงให้เราทราบถึงการเสียใจ “หัวเราะ” เป็นเครื่องแสดงให้เราทราบถึงการดีใจ “รอยเท้า” เป็นเครื่องแสดงให้เราทราบว่าได้มีสัตว์หรือมนุษย์อยู่ตรงนั้นมาก่อน เป็นต้น นิमितตามธรรมชาตินี้สามารถแบ่งย่อยได้อีก 2 อย่าง คือ

(1) *นิमितตามธรรมชาติแท้* หมายถึงนิमितที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ เช่น การกรน เป็นธรรมชาติที่บอกให้รู้ไปถึงการนอนหลับ เสียงร้องไห้บอกให้รู้ไปถึงความเสียใจและความทุกข์โศก เป็นต้น

(2) *นิมิตตามธรรมชาติประกอบด้วยการจงใจ* หมายถึงนิมิตที่ดัดแปลงมาจากนิมิตตามธรรมชาติ คือมีเจตนาให้เกิดขึ้น เช่น การตะเบ็งเสียงจากการร้องไห้ การตะเบ็งเสียงจากการหัวเราะ เป็นต้น จุดใหญ่พุ่งอยู่ที่โสตประสาท

2) *นิมิตตามสัญญานิยม (Conventional sign)* หมายถึงเครื่องหมายที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อความหมายเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในเวลาต่อมาคนส่วนมากได้ตกลงกำหนดรู้ยอมรับร่วมกัน นิมิตตามสัญญานี้สามารถแบ่งย่อยออกได้อีก 2 อย่าง คือ

(1) *นิมิตตามสัญญานิยมปกติ* หมายถึงนิมิตที่มนุษย์กำหนดขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์โดยไม่เกี่ยวข้องกับชนบประเพณี นิมิตประเภทนี้ส่วนใหญ่จะนำมาใช้เป็นกฎกติกาสากลต่างๆ ไป เช่น กฎจราจรที่เกี่ยวกับไฟเขียว ไฟแดง, กฎกติกาการแข่งขันชกมวยสากล, กฎกติกาการแข่งขันฟุตบอลโลก, กฎกติกาการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก เป็นต้น

(2) *นิมิตตามสัญญานิยมตามชนบประเพณี* หมายถึงนิมิตที่มนุษย์กำหนดขึ้นเพื่อให้เป็นเครื่องแสดงถึงชนบประเพณีและวัฒนธรรม เช่น เครื่องหมายธรรมจักร เครื่องหมายไม้กางเขน เครื่องหมายพระจันทร์ครึ่งเสี้ยว ขนบเม่ง เครื่องประดับ เป็นต้น นิมิตตามสัญญานิยมที่ถือว่าเป็นนิมิตที่สมบูรณ์แบบที่สุดก็คือ ศัพท์ (Word) นั่นเอง

3) *นิมิตตามแบบ (Formal sign)* หมายถึง เครื่องหมายตามแบบที่ใช้แสดงอะไรสักอย่างหนึ่ง เช่น ตราของสถาบันทางการศึกษา ตราของวัด รอยเท้าคน รอยเท้าสัตว์ เป็นต้น ล้วนแต่มีแบบเป็นของตัวเองทั้งสิ้น เมื่อเราพบนิมิตเหล่านี้ก็จะสามารถรู้ได้ว่ามันเป็นแบบของอะไรหากว่าเรามองนิมิตนั้นในแง่ของการอนุมาน เช่น พบรอยเท้าเสือที่ริมธารแห่งหนึ่ง แสดงว่าได้มีเสืออยู่ที่นั่นมาก่อน

2.1.2 *ศัพท์ (Word)* หมายถึง นิมิตตามสัญญานิยมที่สมบูรณ์แบบนั่นเอง ศัพท์จึงเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการที่จะใช้แสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของเราออกมาให้ผู้อื่นรับรู้ได้ เพราะศัพท์นี่เองเป็นสิ่งที่เราใช้เป็นเครื่องมือในการแสดงความคิดเห็นของเราเพื่อที่จะให้คนอื่นรับทราบได้ว่าเราคิดอะไร ในเรื่องของการสื่อความหมายระหว่างมนุษย์ด้วยกัน การใช้ศัพท์ต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือก็จะทำให้การสื่อความหมายให้เข้าใจได้ง่าย สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือการเขียนก็ตาม ชนิดของศัพท์แบ่งออกได้ 3 ชนิด คือ

2.1.2.1 *เอกัตถะ (Univocol)* ศัพท์ ที่มีความหมายเพียงอย่างเดียว คือสิ่งต่าง ๆ ที่พูดถึงนั้นเป็นพวกเดียวกัน เช่น ศัพท์ ว่า “สี” หมายถึงสี ซึ่งอาจเป็น สีเขียว สีเหลือง สีขาว สีแดง สีแสด หรือ สีอื่น ๆ อะไรก็ได้ ซึ่งผู้พูดและผู้ฟังเข้าใจตรงกันว่า มันหมายถึง “สี” ไม่ได้หมายถึง “นายสี” หรือ “เสียดสี” เป็นต้น

2.1.2.2 ยุคลัดถะ (Equivocal) ศัพท์ ที่มีความหมายตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไป โดยเฉพาะศัพท์ ที่พ้องรูป เช่น “ตา” อาจหมายถึง นัยน์ตา พ่อของแม่ หรือ ฝ่าของยาย, กรณีคำว่า ชาย, กา, เสือ, คน เป็นต้น ก็ล้วนเป็นศัพท์ที่ใช้ได้ตั้งแต่ 2 ความหมายขึ้นไป

2.1.2.3 สมานัตถะ (Analogous) ศัพท์ ที่มีความหมายเสมอกัน นำไปใช้แทนกันได้ เช่น คำว่า “งาม, ตระการ, ลาวัญย์, ลำเนา, ดำรู” เป็นต้น

2.1.3 มโนภาพ (Concept) หมายถึง ความเข้าใจเป็นภาพรวม ๆ ศัพท์จึงเป็นเครื่องมือที่จำเป็น ในการที่จะใช้แสดงความเข้าใจเป็นภาพรวม ๆ ของเรามาให้ผู้อื่นรับรู้ได้ ศัพท์หรือคำพูดต่าง ๆ ที่พูดออกมาย่อมแสดงให้เห็นมโนภาพของสิ่งที่เรากำลังพูดถึงได้อย่างชัดเจน

2.1.4 ความหมายของจินตภาพ (Image) คือ ความจำเฉพาะหน่วย ที่ปรากฏขึ้นในความคิด ของเรา ปรากฏขึ้นก็ภาพก็ได้จำนวนเท่านั้นจินตภาพ ทั้งมโนภาพและจินตภาพที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น อาจจะมีขึ้นพร้อมกันได้ เช่น เวลาได้ยินอาจารย์พูดคำว่า “สุนัข” เราเข้าใจว่าเป็นอะไร นั้นเป็น 1 มโนภาพ ซึ่งเราเข้าใจตามความมุ่งหมายของอาจารย์ แต่ในเวลาเดียวกันนั้นเราอาจจะมีภาพของ สุนัขอีกหนึ่งตัวผุดขึ้นในความทรงจำ นั้นเป็นจินตภาพ และตัวเราเองก็รู้ดีว่าอาจารย์ไม่ได้หมายถึง สุนัขตัวนั้น แต่หมายถึงสุนัขทั่วไป ในทำนองเดียวกันเวลาที่อาจารย์กล่าวคำว่า “สุนัข” นั้น อาจารย์ เองอาจจะนึกถึงสุนัขอีกหนึ่งตัวก็ได้ ซึ่งเป็นจินตภาพของอาจารย์ และอาจารย์ก็ไม่ตั้งใจจะหมายถึง สุนัขตัวนั้น แต่ต้องการหมายถึงสุนัขทั่ว ๆ ไป ในกรณีเช่นนี้ อาจารย์ต้องการถ่ายทอดมโนภาพ ไม่ใช่จินตภาพ แต่จินตภาพทั้งของอาจารย์และของลูกศิษย์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาเองโดยไม่เกี่ยวข้องกับ เรื่องที่กำลังพูดถึง

2.2 คำที่เป็นปฏิปักษ์กัน (Opposite)

คำที่เป็นปฏิปักษ์กันเป็นลักษณะของคำที่มีความหมายตรงข้ามกันชนิดต่าง ๆ ซึ่งคำเหล่านี้จะ ปรากฏออกมาในรูปแบบเป็นคำชนิดที่ขัดแย้งกัน ชนิดที่ไม่สมบูรณ์ ชนิดที่ขัดกัน หรือ ชนิดที่ สัมพัทธ์ ก็ได้ ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการให้เหตุผลใน ลำดับต่อไป

2.2.1 ความหมายของคำที่เป็นปฏิปักษ์กัน (Opposite) คำที่เป็นปฏิปักษ์กัน หมายถึง การ ปฏิเสธกันคือคำหนึ่งปฏิเสธอีกคำหนึ่ง เมื่อเราพูดว่าของ 2 สิ่งเป็นปฏิปักษ์กันนั้นหาใช่เพราะมัน ต่างกันไม่ แต่เป็นเพราะสิ่งหนึ่งปฏิเสธอีกสิ่งหนึ่งไม่โดยวิธีใดก็โดยวิธีหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุทำให้สิ่ง หนึ่งไม่สามารถที่จะเป็นอีกสิ่งหนึ่งได้ ยังมีการปฏิเสธกันมากเท่าใด ก็ยังมีความเป็นปฏิปักษ์กันมาก เท่านั้น

2.2.2 ชนิดของคำที่เป็นปฏิปักษ์กัน (Kind of opposite) กันแบ่งออกเป็น 4 ชนิด ดังนี้

2.2.2.1 คำที่เป็นปฏิปักษ์ชนิดขัดแย้งกัน (Contradictory opposition) หมายถึง คำที่เป็นปฏิปักษ์ ระหว่างความมีกับความไม่มี ระหว่างความเป็นกับความไม่เป็น คือ คำหนึ่งจะเป็นจริง ยืนยันอีกคำหนึ่งจะเป็นคำคัดค้านเสมอไป คำที่เป็นปฏิปักษ์ชนิดขัดแย้งกันนับว่าเป็นคำปฏิปักษ์ที่สมบูรณ์แบบ คือใช้ได้ในทุกกรณี โดยไม่มีข้อยกเว้น เช่น คำว่า “ขาว - ไม่ขาว” “ดี - ไม่ดี” “ฉลาด - ไม่ฉลาด” เป็นต้น

2.2.2.2 คำที่เป็นปฏิปักษ์ชนิดที่ไม่สมบูรณ์ (Privative opposition) หมายถึง คำที่เป็นปฏิปักษ์ระหว่างความสมบูรณ์กับความบกพร่องในกรณีที่ควรจะสมบูรณ์ได้ เช่น “ขาว - เทา” “ดี - พอใช้” “ฉลาด - มีสติปัญญาปานกลาง” เป็นต้น

2.2.2.3 คำที่เป็นปฏิปักษ์ชนิดขัดกัน (Contrary opposition) หมายถึง คำที่เป็นปฏิปักษ์กันระหว่างความมีกับความมี ระหว่างความเป็นกับความเป็น หมายความว่า คำทั้งสองต้องเป็นคำจริงยืนยันทั้งคู่ แต่มีความหมายตรงกันข้าม เช่น “ขาว - ดำ” “ดี - ชั่ว” “สูง - ต่ำ” เป็นต้น คำที่เป็นปฏิปักษ์ชนิดขัดกันนี้ใช้ได้ในช่วงจำกัด

2.2.2.4 คำที่เป็นปฏิปักษ์ชนิดสัมพัทธ์ (Relative opposition) หมายถึง คำที่มีความเป็นปฏิปักษ์กันน้อยที่สุด แม้จะเป็นปฏิปักษ์กันก็มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เช่น “ดี - เกือบดี” “ขาว เกือบขาว” “ฉลาด - ค่อนข้างฉลาด” เป็นต้น เพื่อให้ผู้ศึกษาได้จดจำและทำความเข้าใจได้ง่าย ผู้เขียนจะนำเสนอในรูปแบบของตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 แสดงคำที่เป็นปฏิปักษ์กันทั้ง 4 แบบ

ชนิดของคำที่เป็นปฏิปักษ์กัน	คำที่เป็นปฏิปักษ์กัน
ชนิดขัดแย้งกัน	ดำ - ไม่ดำ ฉลาด - ไม่ฉลาด มั่งมี - ไม่มั่งมี
ชนิดไม่สมบูรณ์	ดำ - เทา ฉลาด - มีสติปัญญาปานกลาง มั่งมี - พอมีอันจะกิน
ชนิดขัดกัน	ดำ - ขาว ฉลาด - โง่ มั่งมี - ยากจน

ชนิดสัมพัทธ์	ดำ – เกือบดำ ฉลาด – ค่อนข้างฉลาด มั่งมี - ค่อนข้างมั่งมี
--------------	--

2.3 เทอม (Term)

ในการอ้างเหตุผลตามรูปนิรนัย (Syllogism) เป็นการแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของ “เทอม” ซึ่งก็เป็นรูปแบบดั้งเดิม ตามที่อริสโตเติลได้เสนอไว้ เทอมคืออะไร แบ่งเป็นกี่ชนิด เทอมมีหน้าที่อย่างไรบ้าง เราจะได้ศึกษาต่อไป

2.3.1 ความหมายของเทอม (Term) เทอม คือ การแสดงหน่วยย่อยของความคิดออกมาเป็นภาษาที่อยู่ในรูปของคำหรือกลุ่มคำเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจความหมายได้ถูกต้อง ต่อไป คำว่า “เทอม” และ “คำ” ในเอกสารนี้ สามารถนำมาใช้แทนกันได้ ให้ถือเสมือนว่ามีความหมายอย่างเดียวกัน

2.3.2 ชนิดของเทอม (Kinds of Term) เทอมมี 2 ชนิด คือ

2.3.2.1 เทอมกระจาย ได้แก่เทอมที่กินความหมายถึงทุกหน่วยของมโนภาพ หรือ ครอบคลุมทุกหน่วยของจินตภาพ

2.3.2.2 เทอมไม่กระจาย ได้แก่เทอมที่กินความหมายไม่หมดทุกหน่วยของมโนภาพ หรือ ไม่ครอบคลุมทุกหน่วยของจินตภาพ

2.3.3 หน้าที่ของเทอม เทอมทำหน้าที่ 2 อย่าง คือ

2.3.3.1 ทำหน้าที่เป็นภาคประธาน (Subject) ถ้าวางอยู่ส่วนหน้าของยูติติ เช่น “ปลาทุกชนิดเป็นสัตว์น้ำ” เทอมที่ขีดเส้นใต้วางอยู่ส่วนหน้าของยูติติจึงทำหน้าที่เป็นภาคประธาน

2.3.3.2 ทำหน้าที่เป็นภาคลักษณะ (Predicate) ถ้าวางอยู่ส่วนหลังของยูติติ เช่น “ปลาทุกชนิดเป็นสัตว์น้ำ” เทอมที่ขีดเส้นใต้วางอยู่ส่วนหลังของยูติติจึงทำหน้าที่เป็นภาคลักษณะ

2.4 คำนิเทศ (Predicable)

ในหัวข้อที่ผ่านมาเราได้ศึกษาคำชนิดต่าง ๆ ไปแล้ว วิชาตรรกศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยกฎเกณฑ์ของการใช้เหตุผล การใช้ความคิด ศัพท์หรือคำพูดต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในการให้เหตุผลนั้น จึงต้องใช้ หรือ พูดยให้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง ดังนั้นเราจึงจำเป็นต้องศึกษาคำนิเทศชนิดต่าง ๆ ก่อนที่จะพูดถึงความหมายของคำนิเทศ จะกล่าวถึงความหมายของคำว่า “สิ่งสากล” ก่อน เพราะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน คือในคำนิเทศนั้นเราเกี่ยวข้องอยู่กับการอธิบายสิ่งที่ เป็นสากลให้สัมพันธ์กันกับสิ่งเฉพาะอย่าง เช่น สัตว์ เป็นคำนิเทศของ มนุษย์ และ มนุษย์ เป็นคำนิเทศของ

นายแดง เป็นต้น หรือการอธิบายสิ่งเฉพาะอย่างให้สัมพันธ์กับสิ่งสากล เช่น นายแดงเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ และมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสัตว์ เป็นต้น

2.4.1 ความหมายของคำนิเทศ (Predicable) คำนิเทศ คือ การพูดให้สัมพันธ์กัน เป็นการพูดให้สิ่งหนึ่งกับอีกหลาย ๆ สิ่งเกี่ยวข้องถึงกัน เพราะว่าคำต่าง ๆ เมื่ออยู่โดดเดี่ยวเรามักจะไม่เข้าใจความหมาย แต่ถ้าเรานำคำศัพท์ต่าง ๆ มาต่อเนื่องสัมพันธ์กันเข้าแล้ว เราจะได้ความหมายและรู้สึกเป็นภาษาที่มีความสัมพันธ์เป็นเหตุเป็นผลกันมากขึ้น โดยเฉพาะ เท่านั้น

2.4.2 ความหมายของสิ่งสากล (The Universal) สิ่งสากล หมายถึงสิ่ง ๆ เดียวและเป็นสามันทั่วไปแก่สิ่งอื่นๆ มากมาย คำว่า “สากล” แปลว่า “ทั่วไป, ทั้งหมด, ทั้งสิ้น, เป็นที่นิยมทั่วไป” ดังนั้น คำว่า “สิ่งสากล” ก็ย่อรวมเอาของที่เป็นชนิดเดียวไว้ทั้งหมด. สิ่งสากลจึงเป็นสิ่งตรงกันข้ามกับ สิ่งเฉพาะราย หรือ ปัจเจก (Individual) ทั้งนี้เพราะคำว่า สิ่งเฉพาะราย หรือ ปัจเจก หมายถึงสิ่งที่จำกัดอยู่ที่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือ คนใดคนหนึ่ง

2.4.3 ชนิดของคำนิเทศ (Kinds of Predicable) คำนิเทศสามารถแบ่งออกเป็นความสัมพันธ์ได้ 2 ชนิดด้วยกัน ได้แก่

2.4.3.1 ความสัมพันธ์ที่เป็นสารัตถะสำคัญชนิดต่างๆ แบ่งย่อยได้อีก 3 ชนิด คือ

1) วิเศษชาติ หรือ สกุล หมายถึง คำที่มีความเป็นสากลมากกว่าในเมื่อมีการเปรียบเทียบกัน กล่าวคือ เมื่อนำสิ่ง 2 สิ่ง มาเปรียบเทียบกัน สิ่งใดมีความเป็นสากลมากกว่า สิ่งนั้นก็ถือว่าเป็น “วิเศษชาติ หรือ สกุล”

2) อภิชาติ หรือ ชนิด หมายถึง คำที่มีความเป็นสากลน้อยกว่าในเมื่อมีการเปรียบเทียบกัน กล่าวคือ เมื่อนำสิ่ง 2 สิ่ง มาเปรียบเทียบกัน สิ่งใดมีความเป็นสากลน้อยกว่า สิ่งนั้นก็ถือว่าเป็น “อภิชาติ หรือ ชนิด”

3) วิถีภูฐานันตภาพ หรือ ความผิดแผกเฉพาะ คือคุณสมบัติที่พิเศษสุดเพียงอย่างเดียวก็สามารถทำให้สิ่งหนึ่งแตกต่างจากสิ่งหนึ่งได้ เช่น “มนุษย์เป็นสัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล” ซึ่งการรู้จักใช้เหตุผลนี้เป็นคุณสมบัติที่มีแต่เฉพาะในมนุษย์เท่านั้นซึ่งสัตว์อื่นไม่มี เพราะฉะนั้นการรู้จักใช้เหตุผลเพียงอย่างเดียวเท่านั้นก็สามารถทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่นได้

2.4.3.2 ความสัมพันธ์ที่มีใช้สารัตถะสำคัญชนิดต่างๆ แบ่งย่อยออกเป็น 2 ชนิด คือ

1) สภาวลักษณะ คือลักษณะที่เป็นไปตามธรรมชาติ เช่น พระโพธิสัตว์ที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ เมื่อประสูติจากพระครรภ์มารดาแล้วเดินได้ 7 ก้าว การเดินได้ 7 ก้าวจึงเป็นธรรมชาติของพระโพธิสัตว์

2) จรสมบัติ คือ คุณสมบัติที่ไม่สำคัญนัก แม้คุณสมบัตินั้นจะสูญสิ้นไป ก็ไม่ได้มีผลทำให้เจ้าของคุณสมบัติพลอยสูญสิ้นไปด้วย เช่น ครุฑคดา มีรูปร่างสวยดีเมื่ออายุ 18 ปี พออายุ

40 ปี ครูถัดคาอ้วนตุ้ตะไม่สวย คำว่า “อ้วน” หรือ “พอม” เป็น “จรสมบัติ” ของครูถัดคา จะเห็นได้ว่าถึงแม้ว่าคุณสมบัตินี้จะเปลี่ยนไปก็ไม่ได้ทำให้เจ้าของคุณสมบัตินั้นพลอยสูญสิ้นไปด้วย ความเป็นมนุษย์ของครูถัดคายังคงอยู่ไม่ได้สูญสิ้นไปพร้อมกับความ“พอม”ของครูถัดคาแต่ประการใด

2.5 วิภาค (Division)

การศึกษาสิ่งต่าง ๆ เมื่อได้กำหนดสิ่งที่ต้องการศึกษาให้สักสิ่งหนึ่งแล้ว ถ้าเราต้องการศึกษาเรื่องที่กำหนดให้ นั้น เป็นลำดับขั้นตอนอย่างละเอียด เราก็จะนำเรื่องนั้นมา กำหนดขอบเขตของเรื่องที่จะทำการศึกษา ขอบเขตของเรื่องที่จะทำการศึกษานี้บางทีเราเรียกว่า “สังเขปรายวิชา” เมื่อกำหนดสังเขปรายวิชาแล้วก็จะนำเนื้อหาไปจัดแบ่งเป็นบท เป็นหัวข้อ เพื่อให้เห็นรายละเอียดปลีกย่อยของสิ่งที่ต้องการศึกษาตามลำดับ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดของเนื้อหา การแบ่งสิ่งต่าง ๆ นี้เองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “วิภาค” วิภาคคืออะไร กฎว่าด้วยวิภาคคืออย่างไร และชนิดของวิภาคแ่งกันอย่างไรเราจะได้ศึกษาตามลำดับดังนี้

2.5.1 ความหมายของวิภาค (Division) วิภาค หมายถึง การแบ่งสิ่งที่เป็นสากลออกไปเป็นส่วนย่อย ๆ ทั้งนี้เพราะว่าเมื่อเราแบ่งสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกเป็นส่วนย่อย ๆ แล้ว เราจะทราบสิ่งที่เราแบ่งออกนั้นได้ดีขึ้น และชัดเจนแจ่มแจ้งมากขึ้น เช่น เมื่อนำจำนวนจริงมาแบ่งก็จะทำให้เราทราบว่าจำนวนใดเป็นตรรกยะและจำนวนใดเป็นอตรรกยะ หรือนำจำนวนตรรกยะมาแบ่งอีกก็จะทำให้เราทราบว่าจำนวนใดเป็นตรรกยะที่มีจำนวนเต็ม ตรรกยะที่เป็นจำนวนเต็ม เป็นต้น

2.5.2 กฎว่าด้วยวิภาค (Law of division) การวิภาคมีกฎ 4 ข้อ ดังต่อไปนี้ คือ

2.5.2.1 ส่วนที่แบ่งออกไปนั้นจะต้องเป็นส่วนย่อย นั่นคือ มีคามเป็นสากลน้อยกว่าส่วนที่ถูกแบ่ง

2.5.2.2 ส่วนที่แบ่งออกไปนั้นจะต้องทำให้สิ่งหนึ่งลดน้อยลง นั่นคือ เราสามารถแบ่งไปได้เรื่อย ๆ จนพอเพียงแก่ความต้องการ เช่น การแบ่ง “สิ่งต่าง ๆ” ออกเป็น “สิ่งมีชีวิต” กับ “สิ่งไม่มีชีวิต” เป็นต้น

2.5.2.2 ส่วนที่แบ่งออกไปนั้นจะต้องเป็นปฏิบัติกัน นั่นคือจะจำกัดกันและกันออกไปเรื่อย ๆ เช่น แบ่ง “สิ่งมีชีวิต” ออกเป็น “พืช” กับ “สัตว์” เป็นต้น

2.5.2.2 ในการแบ่งนั้นจะต้องใช้หลักใดหลักหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น การแบ่ง “สัตว์” ดังตัวอย่างในตารางต่อไปนี้

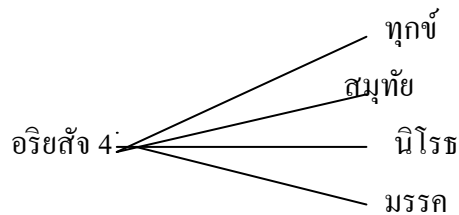

ตารางที่ 2.2 แสดงให้เห็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งตามกฎของวิภาค

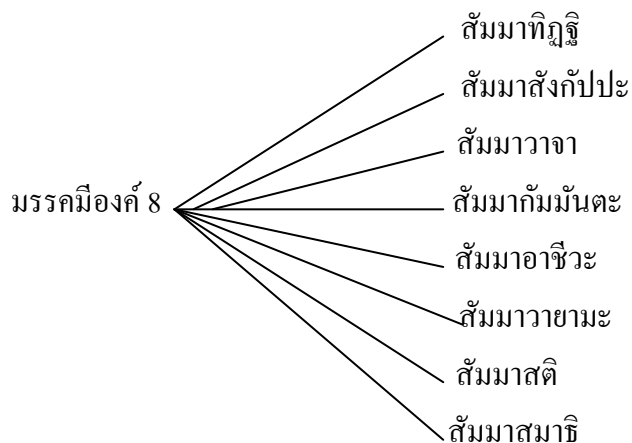
ส่วนรวม	ส่วนย่อย	โดยอาศัยเกณฑ์
1. สัตว์	มนุษย์, คีรีจนา	ภูมิ
2. สัตว์	เลือดอุ่น, เลือดเย็น	เลือด
3. สัตว์	สัตว์มีปีก, สัตว์ไม่มีปีก	ปีก
4. สัตว์	ไม่มีเท้า, สองเท้า, สี่เท้า, มากกว่าสี่เท้า	เท้า

2.5.3 ชนิดของวิภาค (Kind of division) วิภาคแบ่งเป็นชนิดใหญ่ได้ 3 ชนิด คือ

2.5.3.1 การแบ่งส่วนสากลอกเป็นส่วนย่อย เช่น การแบ่ง “อริยสัจ 4” ออกเป็น ทุกข์, สมุทัย, นิโรธ, มรรค เป็นต้น ดังในตัวอย่างแผนภาพต่อไปนี้

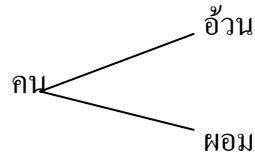

2.5.3.2 การแบ่งส่วนสากลอกเป็นส่วนย่อยชนิดที่เป็นองค์ประกอบ เช่น การแบ่ง “ทางสายกลาง” หรือ “มรรคมีองค์ 8” ดังในตัวอย่างแผนภาพต่อไปนี้

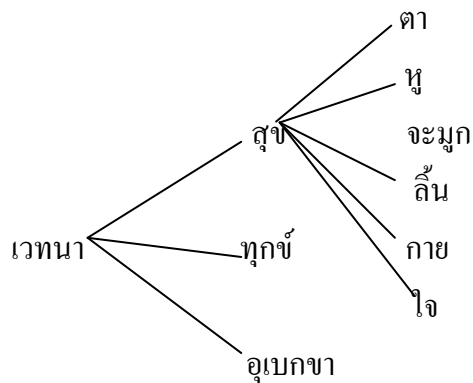

2.5.3.3 การแบ่งส่วนสากลอกเป็นส่วนย่อยโดยอาศัย จรสมบัติ เช่น การแบ่ง “คน” ออกเป็น “อ้วน” กับ “ผอม” เป็นต้น การแบ่งแบบนี้ยังแบ่งออกได้อีก 3 ชนิดคือ

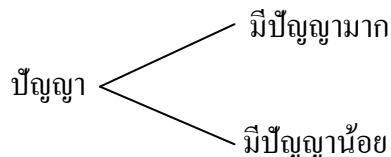
1) การแบ่งสิ่งต่างๆ ไปตามคุณสมบัติ ดังการแบ่งในตัวอย่างต่อไปนี้

2) การแบ่งสิ่งที่เป็นคุณสมบัติออกไปตามสิ่งที่มันอาศัย เช่น การแบ่ง “เวทนา” ออกเป็น “สุข” “ทุกข์” และ “อุเบกขา” เป็นต้น เช่นการแบ่งในตัวอย่างต่อไปนี้

3) การแบ่งสิ่งที่เป็นคุณสมบัติออกไปตามปริมาณ เช่น เราอาจแบ่ง “ปัญญา” ออกไปโดยอาศัย เกณฑ์ของปริมาณ ได้เป็น “มีปัญญามาก” กับ “มีปัญญาน้อย” เป็นต้น ดังการแบ่งตามตัวอย่างในแผนภาพต่อไปนี้

2.6 การนิยามความหมาย (Definition)

การนิยามความหมาย เป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้เราสามารถเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น เช่น ในวิชาคณิตศาสตร์ เมื่อมีคำถามว่า “จำนวนคู่คืออะไร” เราก็อาจจะตอบว่า “จำนวนคู่คือจำนวนที่หารด้วยสองลงตัว” หรือ ถามว่า “เส้นขนานคืออะไร” เราก็อาจจะตอบว่า “เส้นขนานคือเส้นตรงที่ไม่ตัดกันเลย” “สามเหลี่ยมหน้าจั่วคืออะไร” เราก็อาจจะตอบว่า “สามเหลี่ยมหน้าจั่วคือสามเหลี่ยมที่มีด้านสองด้านเท่ากัน” คำตอบเกี่ยวกับจำนวน “คู่” “เส้นขนาน” และ “สามเหลี่ยมหน้าจั่ว” ดังที่ได้กล่าวแล้วนี้แหละที่เราเรียกว่า “การนิยามความหมาย” คำเหล่านี้จะทำให้เราทราบสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนและแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น หากไม่มีการนิยามไว้ก่อน การพูด การอภิปราย หรือการคิดหาเหตุผลก็

อาจจะผิดพลาดได้ง่าย สำหรับการนิยามความหมายคืออะไร กฎว่าด้วยการนิยามความหมายเป็นอย่างไร ชนิดของการนิยามความหมายแบ่งได้อย่างไร เราจะได้นำมาศึกษาตามลำดับดังนี้

2.6.1 ความหมายของการนิยามความหมาย (Definition) การนิยามความหมาย หมายถึง การให้คำจำกัดความที่แน่นอนกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ตรงกัน โดยพยายามใช้ถ้อยคำให้สั้น กระชับ แต่ให้คลุมใจความที่สำคัญไว้ให้ได้มากที่สุด

2.6.2 กฎว่าด้วยการนิยามความหมาย (Law of Definition) การนิยามความหมายมีกฎ ดังนี้

2.6.2.1 บทนิยามความหมายจะต้องประกอบด้วยวิเศษชาติ หรือสกุลอย่างหนึ่ง กับ ความผิดแผกเฉพาะหรือนานัตภาพอีกอย่างหนึ่ง เช่น การนิยามคำว่า “มองโกลเป็นมนุษย์ที่มีผิวเหลือง” เป็นต้น คำว่า “มนุษย์ที่มีผิวเหลือง” จัดเป็นวิเศษชาติ คำว่า “มองโกล” จัดเป็นนานัตภาพ

2.6.2.2 บทนิยามกับสิ่งที่ถูกนิยามจะต้องสลับที่กันได้ เช่น การนิยามคำว่า “มนุษย์เป็นสัตว์เลือดอุ่น” เมื่อนำมาสลับที่กันเป็น “สัตว์เลือดอุ่นเป็นมนุษย์” จะเห็นว่าไม่ใช่คำนิยามเพราะสลับที่กันแล้วความหมายไม่เหมือนเดิม แต่ถ้านิยามว่า “เมียคือหญิงที่เป็นคู่ครองของชาย” เมื่อนำมาสลับที่กันเป็น “หญิงที่เป็นคู่ครองของชายคือเมีย” เมื่อสลับที่กันแล้วความหมายคงยังเหมือนเดิมทุกอย่าง กรณีอย่างนี้ถือว่าเป็นคำนิยามได้

2.6.2.3 บทนิยามจะต้องมีข้อความชัดเจนแจ่มแจ้งกว่าสิ่งที่ถูกนิยาม ควรหลีกเลี่ยงการนิยามความหมายในกรณีต่อไปนี้

1) ควรหลีกเลี่ยงภาษาซึ่งเป็นการเปรียบเทียบ คือ คำที่เทียบเคียงให้เห็นลักษณะที่เหมือนกันและต่างกัน เช่น เปรียบเทียบว่า “บัณฑิตเป็นเสมือนภูเขาศิลาล้วน” “บัณฑิตเป็นเสมือนภูเขาศิลาล้วน” “ผู้นำเป็นเสมือนโคตัวที่เป็นจำฝูง” เป็นต้น

2) ควรหลีกเลี่ยงการใช้คำที่เป็นไวพจน์ (Synonym) คือ คำที่เขียนต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาก เช่น การนิยามคำว่า “มนุษย์คือคน” “บ้านคือเรือน” “รอคือคอย” “ป่าคือดง” เป็นต้น

3) ควรหลีกเลี่ยงการใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้าม เช่น การนิยามความหมายของคำว่า “เหตุคือสิ่งที่ก่อให้เกิดผล” ทั้งนี้เพราะคำว่า “ผล” เป็นคำที่มีความหมายตรงกันของกับคำว่า “เหตุ” ซึ่งการนิยามแบบนี้ไม่สามารถให้คำจำกัดความแน่นอนได้ เป็นต้น

4) ควรหลีกเลี่ยงภาษาเชิงปฏิเสธ เช่น การนิยามความหมายของคำว่า “รักคือไม่เกลียด” การนิยามแบบนี้ไม่ค่อยได้ประโยชน์มากนัก อย่างไรก็ตามถ้าหากหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็อาจจะยืดหยุ่นให้ใช้ได้บางกรณี เช่น การนิยามความหมายว่า “สาวที่นทิกคือสาวใหญ่ที่ยังไม่ได้แต่งงาน” หรือ “ชายโสดคือชายที่ยังไม่ได้แต่งงาน” เป็นต้น

5) ควรหลีกเลี่ยงภาษาที่ใช้ข้อความววน คือ การใช้ภาษาในการนิยามความหมายต้องไม่วกไปวนมาเป็นงูกินหาง เช่น ไม่ควรนิยามคำว่า “สีขาวยังคือสีของลำลี” แล้วก็นิยามคำว่า “ลำลีคือสีขาว” เป็นต้น

6) ไม่ควรนิยามความหมายให้กว้างหรือแคบจนเกินไปจนจับความหมายไม่ได้ เช่น ไม่ควรนิยามคำว่า “คนคือสัตว์สองเท้า” หรือ “คนคือสัตว์ที่มีปัญญา มีผิวขาว” เป็นต้น

2.6.2.4 สิ่งที่จะนิยามได้จะต้องเป็นสากล แต่สิ่งที่เป็นสากลมากที่สุดกับสิ่งที่มีความเป็นสากลน้อยที่สุดนิยามไม่ได้ เช่น “พระเจ้า” ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความเป็นสากลมากที่สุด จึงเป็นสิ่งที่นิยามไม่ได้ ถ้านิยามเราจะต้องหาวิเสษชาติของพระเจ้าให้ได้ แต่ตามข้อเท็จจริงแล้วเราไม่สามารถหาวิเสษชาติของพระเจ้าได้เลย เพราะพระเจ้าเป็นสิ่งที่ เป็นสากลมากที่สุด สิ่งที่มีความเป็นสากลน้อยที่สุดก็นิยามไม่ได้ เพราะว่าเราไม่สามารถหานันตภาพได้ เพราะสิ่งที่จะนิยามได้ต้องมีวิเสษชาติและนันตภาพ ตัวอย่างสิ่งที่มีความเป็นสากลน้อยที่สุด ได้แก่ คำว่า “จุด” “เส้น” และ “สีขาวยัง” เป็นต้น เช่น ถ้าเราให้คำนิยามว่า “จุดคือสิ่งที่ไม่มีความกว้าง ความยาว ความหนา มีแต่ตำแหน่ง” จะเห็นได้ชัดว่าขัดแย้งกับการปฏิบัติไม่ว่าเราจะสร้างจุดโดยใช้ปากกาหรือดินสอก็ตาม เราสามารถวัดความกว้าง ความยาวและความหนา ได้ไม่มากนักน้อย, ถ้าเราให้คำนิยามว่า “เส้นคือสิ่งที่ไม่มีความกว้าง ความหนา มีแต่ความยาว” ก็ขัดแย้งกับสิ่งที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน อย่าง เส้นเชือก หรือเส้นขนมจีน เป็นต้น และ ถ้าเราให้คำนิยามว่า “สีขาวยังคือสีของลำลี” ก็จะมีปัญหาตามต่อไปว่า “สีของลำลี” เป็นอย่างไร ซึ่งจำเป็นจะต้องวกกลับมาใช้คำว่า “สีขาวยัง” ไปอธิบาย “สีของลำลี” จึงเป็นการวนเวียนไปมาอย่างนี้ไม่รู้จบ โดยที่ยังไม่รู้เลยว่า “สีขาวยัง” เป็นอย่างไร เป็นต้น

2.6.3 ชนิดของการนิยามความหมาย (Kind of definition) การนิยามความหมายแบ่งออกได้ 5 ชนิด ดังนี้

2.6.3.1 การนิยามความหมายชนิดที่เป็นแก่นแท้ (Essential definition) หมายถึงการนิยามความหมายที่ประกอบด้วยวิเสษชาติกับวิสิฐฐนันตภาพ ถือว่าเป็นการนิยามความหมายที่ดีกว่าการนิยามในแบบอื่น แต่ก็เป็นการนิยามความหมายที่ยากที่สุด ทั้งนี้เพราะเป็นการยากอย่างยิ่งที่จะหาวิสิฐฐนันตภาพของสิ่งใด ๆ ตัวอย่างของการนิยามความหมายแบบนี้ เช่น “มนุษย์คือสัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล” เป็นต้น

2.6.3.2 การนิยามความหมายโดยอาศัยสภาวะลักษณะ (Definition by property) สภาวะลักษณะจะไม่แสดงให้เห็นทราบว่าสิ่งที่ถูกนิยามความหมายนั้นคืออะไรแต่จะแสดงถึงสิ่งที่มีความเกี่ยวเนื่องกันในทางใดทางหนึ่ง เช่น ถ้าเป็นการนิยามความหมายชนิดที่เป็นแก่นแท้เพียงอย่างเดียวของมนุษย์คือ “สัตว์ที่มีเหตุผล” หรือ “สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล” แต่ถ้านิยามโดยอาศัยสภาวะลักษณะเราอาจนิยามความหมายของมนุษย์ได้หลายอย่าง เช่น “มนุษย์เป็นสัตว์ที่สามารถสร้างคอมพิวเตอร์ได้”

หรือ “มนุษย์เป็นสัตว์ที่สามารถปรุงอาหารได้” เป็นต้น การนิยามความหมายแบบนี้เป็นแบบที่ใช้กันมากเนื่องจากเป็นวิธีนิยามที่ค่อนข้างทำได้ง่าย

2.6.3.3 การนิยามความหมายโดยอาศัยสาเหตุ (Definition by cause) หมายถึงการนิยามความหมายที่ประกอบด้วย วิเสษชาติกับสาเหตุที่ทำให้เกิดส่วนนั้น สาเหตุหลักมีอยู่ 2 ชนิดด้วยกันคือ สาเหตุภายใน คือสาเหตุที่ปรากฏ กับ สาเหตุภายนอก คือสาเหตุที่ไม่ปรากฏ การนิยามความหมายแบบนี้นิยมใช้กับสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นหรือสร้างขึ้น การนิยามความหมายแบบนี้จะมีความยากลำบากก็ตรงที่เราต้องทราบสาเหตุ และวัตถุประสงค์ ของสิ่งนั้น ๆ เสียก่อน เช่น ตัวอย่างของการนิยามความหมายของคำว่า “เก้าอี้” ว่า “เก้าอี้คือม้าสำหรับนั่งทำด้วยพลาสติกมีพนักพิง” แยกวิเคราะห์ วัตถุประสงค์ สาเหตุภายนอก(เป็นสิ่งที่ไม่ปรากฏ) สาเหตุภายใน (เป็นสิ่งที่ปรากฏ) รายละเอียดตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.3 แสดงให้เห็นส่วนต่าง ๆ ของการนิยามความหมายโดยอาศัยสาเหตุ

สิ่งที่ถูกนิยาม	วัตถุประสงค์	สาเหตุภายนอก	สาเหตุภายใน
เก้าอี้	ม้าสำหรับนั่ง	ทำด้วย (ผู้ทำไม่ปรากฏ)	พลาสติก, มีพนักพิง (ปรากฏ)

2.6.3.4 การนิยามความหมายโดยอาศัยจรสมบัติ (Definition by Accident) เพราะว่าจรสมบัติเป็นคุณสมบัติที่ไม่แน่นอน การนิยามความหมายแบบนี้ไม่ค่อยนิยมใช้กันมากนักแต่ถ้าจำเป็นจริง ๆ ก็ใช้ได้ เช่น การนิยามว่า “มองโกลคือมนุษย์ที่มีผิวเหลือง” เป็นต้น จำว่า “ผิวเหลือง” จัดเป็นจรสมบัติของ “มองโกล”

2.6.3.5 การนิยามความหมายโดยเพ่งชื่อหรือรูปศัพท์ (Definition by Name) คือการนิยามโดยวิธีตีความตามรูปศัพท์นิยามแบบนี้แบ่งย่อยออกได้อีก 2 ชนิดคือ

- 1) นิยามโดยเพ่งรากศัพท์ โดยอาศัยการวิเคราะห์คำ หรือกระจายคำออกไปเป็นส่วนต่าง ๆ เช่น นิยามคำว่า “ปรัชญา” หมายถึง “ความรักในความรู้” โดยการแสดงให้เห็นว่า คำนี้มาจากภาษาละติน 2 คำ ซึ่งได้แก่คำว่า “Philo” ซึ่งมีความหมายว่า “ความรัก” กับคำว่า “Sophia” ซึ่งมีความหมายว่า “ความรู้” เป็นต้น การนิยามในลักษณะนี้มีใช้กันอยู่ทั่วไปในเอกสารทางวิชาการ
- 2) นิยามโดยเพ่งชื่อตามศัพท์ที่ใช้ เช่น การนิยามคำว่า “โรงแรมคือสถานที่สำหรับพักแรม” หรือ “โรงภาพยนตร์คือโรงสำหรับฉายภาพยนตร์” เป็นต้น¹

¹ วิจารณ์ ทองประเสริฐ, ตรรกศาสตร์ ศิลปะแห่งการนิยามความหมายและการให้เหตุผล. หน้า 124-131.

สรุปท้ายบท

องค์ประกอบที่ควรทราบก่อนในเรื่องต้นที่ได้นำมาศึกษาในบทนี้เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้เริ่มศึกษาวิชาตรรกศาสตร์จะต้องรู้ หัวข้อสำคัญที่นำมาศึกษาในบทนี้ได้แก่ เรื่องของ นิमित ศัพท์ มโนภาพ และจินตภาพ เทอม คำนิเทศ ปทารถะ วิภาค และการนิยามความหมาย จึงขอสรุปประเด็นสำคัญของแต่ละหัวข้อดังนี้

นิमितหมายถึงเครื่องแสดงที่จะทำให้เราทราบบางสิ่งบางอย่างที่นอกเหนือไปจากตัวของมันเอง เช่น “ควัน” โดยธรรมชาติของมันจะเป็นเครื่องแสดงให้เราทราบว่ามิไฟ เมฆดำลอยต่ำเป็นเครื่องแสดงให้เราทราบว่าฝนกำลังจะตก แสงทองทางทิศตะวันออกตอนใกล้สว่าง เป็นเครื่องแสดงให้เราทราบว่าดวงอาทิตย์กำลังจะขึ้น เป็นต้น

ศัพท์ คือ นิमितตามสัญนิยมที่สมบูรณ์แบบนั่นเอง ศัพท์จึงเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการที่จะใช้แสดงความรู้สึกนึกคิดของเราออกมาให้ผู้อื่นรับรู้ได้

มโนภาพและจินตภาพ คำว่า *มโนภาพ* คือ ความเข้าใจเป็นภาพรวม ๆ ศัพท์จึงเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการที่จะใช้แสดงความเข้าใจเป็นภาพรวม ๆ ของเราออกมาให้ผู้อื่นรับรู้ได้ ศัพท์หรือคำพูดต่าง ๆ ที่พูดออกมาย่อมแสดงให้เห็นมโนภาพของสิ่งที่เรากำลังพูดถึงได้อย่างชัดเจน คำว่า *จินตภาพ* คือ ความจำเฉพาะหน่วย ที่ปรากฏขึ้นในความคิดของเรา ปรากฏขึ้นที่ภาพก็ได้จำนวนเท่านั้นจินตภาพทั้งมโนภาพและจินตภาพที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นอาจจะมีขึ้นพร้อมกันได้

เทอม คือ การแสดงหน่วยย่อยของความคิดออกมาเป็นภาษาที่อยู่ในรูปของคำหรือกลุ่มคำ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจความหมายได้ถูกต้อง คำว่า “*เทอม*” และ “*คำ*” ในเอกสารนี้ สามารถนำมาใช้แทนกันได้ ให้ถือเสมือนว่ามีความหมายอย่างเดียวกัน

คำนิเทศ คือ การพูดให้สัมพันธ์กัน เป็นการพูดให้สิ่งหนึ่งกับอีกหลาย ๆ สิ่งเกี่ยวข้องถึงกัน เพราะว่าคำต่าง ๆ เมื่ออยู่โดดเดี่ยวเรามักจะไม่เข้าใจความหมาย แต่ถ้าเรานำคำศัพท์ต่าง ๆ มาต่อเนื่องสัมพันธ์กันเข้าแล้ว เราจะได้ความหมายและรู้สึกเป็นภาษาที่มีความสัมพันธ์เป็นเหตุเป็นผลกันมากขึ้น โดยเฉพาะ เท่านั้น

วิภาค คือ การแบ่งสิ่งที่เป็นสากลออกไปเป็นส่วนย่อย ๆ เพราะว่าเมื่อเราแบ่งสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกเป็นส่วนย่อย ๆ แล้ว เราจะทราบสิ่งที่เราแบ่งออกนั้น ได้ดีขึ้น และชัดเจนแจ่มแจ้งมากขึ้น

การนิยามความหมาย คือ การให้คำจำกัดความที่แน่นอนกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ตรงกัน โดยพยายามใช้ถ้อยคำให้สั้น กะทัดรัด แต่ให้คลุมใจความที่สำคัญไว้ได้มากที่สุด

เมื่อผู้ศึกษาทำความเข้าใจในหัวข้อที่นำมาสรุปนี้ได้เป็นอย่างดีแล้วก็จะพื้นฐานสำคัญในการที่จะศึกษาเนื้อหาในบทต่อไป สำหรับในบทนี้ขอเสนอเนื้อหาไว้เท่าเพียงนี้ก่อน

กิจกรรมท้ายบทที่ 2

คำชี้แจง : แบบฝึกหัดในกิจกรรมท้ายบทที่ 2 นี้ใช้ฝึกปฏิบัติสำหรับทบทวนความเข้าใจในการเรียนภายหลังจากที่ได้เรียนจบบทแล้ว เพื่อวัดและประเมินผลว่าผู้ศึกษาได้มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามที่วัตถุประสงค์ได้กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ซึ่งแบบฝึกหัดนี้มีอยู่ 2 ตอนในแต่ละตอนให้ทำหมดทุกข้อ

ตอนที่ 1: ข้อสอบมีทั้งหมด 20 ข้อ จงพิจารณาข้อคำถามต่อไปนี้แล้วเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด โดยทำเครื่องหมาย X ทับตัวอักษรข้อนั้นในกระดาษคำตอบ

1. ความหมายของนิมิต (Sign) คืออะไร ก. เครื่องแสดงให้ทราบเกี่ยวกับเขตแดนสิ่งต่างๆ ข. เครื่องแสดงให้ทราบบางสิ่งนอกจากตัวมันเอง ค. เครื่องแสดงเขตแดนทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ ง. เครื่องแสดงสิ่งมนุษย์สร้างแล้วยอมรับร่วมกัน	ก. ศัพท์ ง. มโนภาพ
2. “การหัวเราะ” จัดเป็นนิมิตแบบใด ก. นิมิตตามธรรมชาติเกิดจากการตั้งใจ ข. นิมิตตามธรรมชาติแท้ ค. นิมิตตามสัญญานิยมตามปกติ ง. นิมิตตามสัญญานิยมตามประเพณี	6. ความจำเฉพาะหน่วยที่ปรากฏขึ้นในความคิด คืออะไร ก. เทอม ข. จินตภาพ ค. ศัพท์ ง. มโนภาพ
3. สิ่งแสดงมโนภาพของสิ่งที่เรากำลังกล่าวถึงได้ชัดเจนที่สุด คืออะไร ก. ความนึกคิด ข. จินตนาการ ค. ศัพท์ ง. จินตภาพ	7. การแสดงหน่วยย่อยของความคิดออกมาเป็นภาษาที่อยู่ในรูปของคำ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจความหมายได้ถูกต้องคืออะไร ก. จินตภาพ ข. ศัพท์ ค. เทอม ง. มโนภาพ
4. คำว่า “กา” เป็นศัพท์ชนิดใด ก. เอกัตถะ (Univocal) ข. ยุคลัตถะ (Equivocal) ค. สมานัตถะ (Analogous) ง. อสังกรศัพท์ (Incomplex)	8. ข้อใดเป็นเทอม (Term) ไม่กระจาย ก. คนทั้งหลาย ข. สุนัขทั้งหมด ค. ปลาทุกชนิด ง. นกทั้งปวง
5. ความเข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นภาพรวมๆ คืออะไร ก. นิมิต ข. จินตภาพ	9. เทอมมีหน้าที่อย่างไรบ้าง ก. เป็นภาคประธานและตัวเชื่อมของญัตติ ข. เป็นภาคขยายและตัวเชื่อมของญัตติ ค. เป็นภาคประธานและภาคลักษณะของญัตติ ง. เป็นภาคลักษณะและกรรมของญัตติ

<p>10. คำในข้อใดมีความเป็นสากลมากที่สุด</p> <p>ก. มนุษย์</p> <p>ข. สัตว์</p> <p>ค. สิ่งที่ต้องตาย</p> <p>ง. นายทักษิณ</p> <p>11. ความหมายของคำนิเทศ คืออะไร</p> <p>ก. การพูดให้สิ่งหนึ่งสัมพันธ์กับอีกหลายสิ่ง</p> <p>ข. การบอกกล่าวในเรื่องที่พูดให้เข้าใจตรงกัน</p> <p>ค. การฝึกอบรมก่อนทำหน้าที่ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง</p> <p>ง. การชี้แจง ใ้หนีสิตเข้าใจก่อนเปิดภาคเรียน</p> <p>12. คำนิเทศใดเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ใช่สารัตถ์สำคัญ</p> <p>ก. วิเสสชาติ</p> <p>ข. สภาวะลักษณะ</p> <p>ค. อภิชาติ</p> <p>ง. วิถีภูฐานานัตภาพ</p> <p>13. ความหมายของคำที่เป็นปฏิปักษ์กัน คืออะไร</p> <p>ก. การแยกจากกัน</p> <p>ข. การเป็นศัตรูกัน</p> <p>ค. การแตกต่างกัน</p> <p>ง. การปฏิเสธกัน</p> <p>14. คำว่า “สวย-ไม่สวย” เป็นปฏิปักษ์กันชนิดใด</p> <p>ก. ขัดแย้งกัน</p> <p>ข. ไม่สมบูรณ์</p> <p>ค. ขัดกัน</p> <p>ง. สัมพัทธ์</p> <p>15. คำว่า “ดี-ชั่ว เป็นปฏิปักษ์กันชนิดใด</p> <p>ก. ขัดแย้งกัน</p> <p>ข. ไม่สมบูรณ์</p> <p>ค. ขัดกัน</p> <p>ง. สัมพัทธ์</p>	<p>16. ความหมายของวิภาค คืออะไร</p> <p>ก. การแบ่ง</p> <p>ข. การกระจาย</p> <p>ค. การจัดกลุ่ม</p> <p>ง. การจำแนก</p> <p>17. ข้อใดทำผิดกฎว่าวิภาค</p> <p>ก. สัตว์ = มีปีก, ไม่มีปีก</p> <p>ข. สัตว์ = เลือดอุ่น, เลือดเย็น</p> <p>ค. สัตว์ = มีขน, ไม่มีขน, มีปีก, มีเท้า</p> <p>ง. สัตว์ = ไม่มีเท้า, สองเท้า, สี่เท้า, มากกว่าสี่เท้า</p> <p>18. ความหมายของการนิยามความหมาย คืออะไร</p> <p>ก. การบอกลักษณะสิ่งที่พูดให้เข้าใจตรงกัน</p> <p>ข. การให้คำจำกัดความสิ่งที่พูดให้เข้าใจตรงกัน</p> <p>ค. การทำความเข้าใจกับสิ่งที่พูดให้เข้าใจตรงกัน</p> <p>ง. การทำข้อตกลงเบื้องต้นสิ่งที่พูดให้เข้าใจตรงกัน</p> <p>19. การนิยามความหมายต้องประกอบด้วยอะไร</p> <p>ก. วิเสสชาติกับนानัตภาพ</p> <p>ข. วิเสสชาติกับอภิชาติ</p> <p>ค. อภิชาติกับนานัตภาพ</p> <p>ง. อภิชาติกับสภาวะลักษณะ</p> <p>20. “มนุษย์เป็นสัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล” เป็นการนิยามความหมายชนิดใด</p> <p>ก. ชนิดอาศัยสภาวะลักษณะ</p> <p>ข. ชนิดที่เป็นแก่นแท้</p> <p>ค. ชนิดอาศัยสาเหตุ</p> <p>ง. ชนิดเพ่งชื่อหรือรูปศัพท์</p>
---	--

